80 DIN

LETO XVII
17. IX. 1961

37

tovariš

OD TRUBARJA DO DANES

OB III. KONGRESU JUGOSLOVANSKIH SLAVISTOV V LJUBLJANI

Od Trubarja do danes

Prvič v zgodovini se bodo 18. septembra letos zbrali slavisti jugoslovanskih narodov na petdnevni delovni kongres v Ljubljani, prestolnici Ljudske republike Slovenije, domovine tistega ljudstva, ki je dalo sebi, južnoslovanskim ljudstvom in svetu prvega našega velikega slavista – Jerneja Kopitarja, patriarha slavistike, kakor so ga mnogi imenovali po smrti velikega češkega učenjaka in utemeljitelja slavistike Jožefa Dobrovskega. Poleg znanstvenega in publicističnega dela nam je dal Kopitar še za naše čase živ in svetal vzgled pomembnega bratskega sodelovanja, saj je eno izmed njegovih velikih dejanj, da je odkril, usmeril in znatno podprl Vuka Karadžića; le tako je mogel Vuk opraviti svoje veliko delo. Njuno znanstveno ustvarjalno in nacionalno spodbudno delo se je po Kopitarjevi smrti nadaljevalo z drugim našim velikim slavistom Miklošičem, ki je kot Kopitarjev naslednik ostal Vuku do njegove smrti zvest sodelavec in prijatelj.

Med vsemi nacionalnimi vedami ima slavistika po svojem teoretičnem (literarno-zgodovinskem, jezikoslovnem) in pedagoško-praktičnem delu največjo in najlepšo tradicijo, ki je najtesneje povezana z razvojem naše književnosti in naše kulture sploh. Kljub velikemu in nujnemu razmahu tehničnih ved v našem času ni njen pomen in smoter nič manjši kot nekoč, če ni celo večji, čeprav se tega še zmeraj premalo zavedamo. Z razvojem modernih znanosti, ki zavračajo številne predsodke preteklosti in osvobajajo tudi človeškega duha raznih spon, je postala slavistika odgovorna ne le za nacionalno in splošno kulturno vzgojo naših ljudstev, zlasti mladine, marveč tudi za etično-moralno. Slavist, ki raste smotrno iz naše revolucije in socializma, ne more biti zgolj tog izobraževalec ali v kabinet zaprt znanstvenik, marveč je z revolucijo in z idejo socialističnega humanizma prežet učitelj in vzgojitelj novih pokolenj. To je veliko in odgovorno poslanstvo, ki zahteva od njega vse sile: znanje, sposobnost in vztrajnost, samozatajevanje in potrpežljivost, predvsem pa tisto veliko in globoko ljubezen do ljudstva, ki je gorela v srcih vseh naših velikih mož. Poleg književnika je slavist glavni varuh in tvorni nadaljevalec ljudskega izročila in jezika, hkrati pa mora biti najsmotrnejši in bratski posrednik: pospeševati mora medsebojno spoznavanje, spoštovanje in poglabljanje nacionalnih kultur, jezikov in individualnosti naših ljudstev, ki so se po težkem boju in z velikimi žrtvami zavestno združile v Federativni ljudski republiki Jugoslaviji. Sledeč temu trdnemu političnemu in znanstvenemu spoznanju so se slavisti jugoslovanskih ljudstev pred leti organizirali v »Zvezo Slavističnih društev FLRJ« po ustavno-federalnem in nacionalno enakopravnem načelu, ki je v leninistično-revolucionarnem duhu kot ideja vezala naša ljudstva v osvobodilnem boju in revoluciji, danes pa je kot načelo in ideja tudi ena izmed glavnih gonilnih sil našega socializma, katerima se ne moremo in ne smemo nikoli izneveriti. Prepričan sem, da bo tudi III. kongres jugoslovanskih slavistov nova delovno-znanstvena, vzgojiteljska in hkrati v globljem smislu politično pomembna manifestacija bratstva in enotnosti naših ljudstev.

Zahvaljujemo se uredništvu »Tovariša« za pozornost, ki jo posveča s to številko kongresu in slavistiki.

Prof. dr. BRATKO KREFT,
predsednik Zveze Slavističnih društev FLRJ
in Jugoslovanskega slavističnega komiteja

Prva slavista — solunska brata Ciril (okrog l. 826—869) in Metod (okrog l. 813—885) sta bila brzkone vsaj po naterini strani slovansko-makedonskega rodu, kajti kako bi sicer mogla s takšno gorečnostjo izpolniti svoje poslanstvo.

Brižinski spomeniki, najstarejši slovenski in slovanski jezikovni dokument (konec 10. stoletja), so prepisani iz še starejših neohranjenih prvopisov. V popularizíranem prepisu: Eće bi dêd naš ne s'grešil te v vêki jemu bê žiti, starosti ne prijemljonći nikolježe pečali ne imi ni slzna têlese imonči, mu v vêki jemu bê žiti. Poneže zavistjon bi neprijazninou vignan od slavu božjeu, potom...«) Če bi ded naš ne bil grešil, bi večno živel, ne bi se staral in ne bi nikoli imel skrbi, tudi ne nesrečnega telesa, marveč bi večno živel. Ko pa je bil po hudičevi zavisti pregnan od božje slave...)

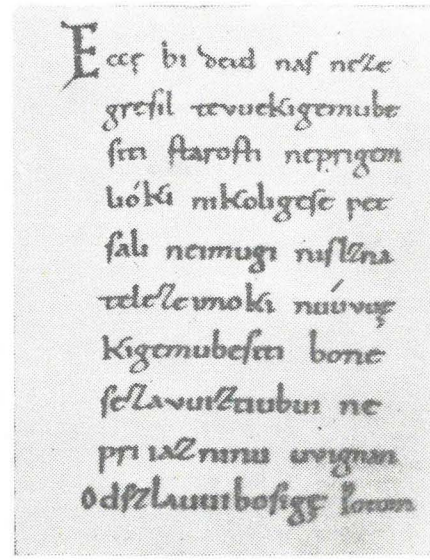

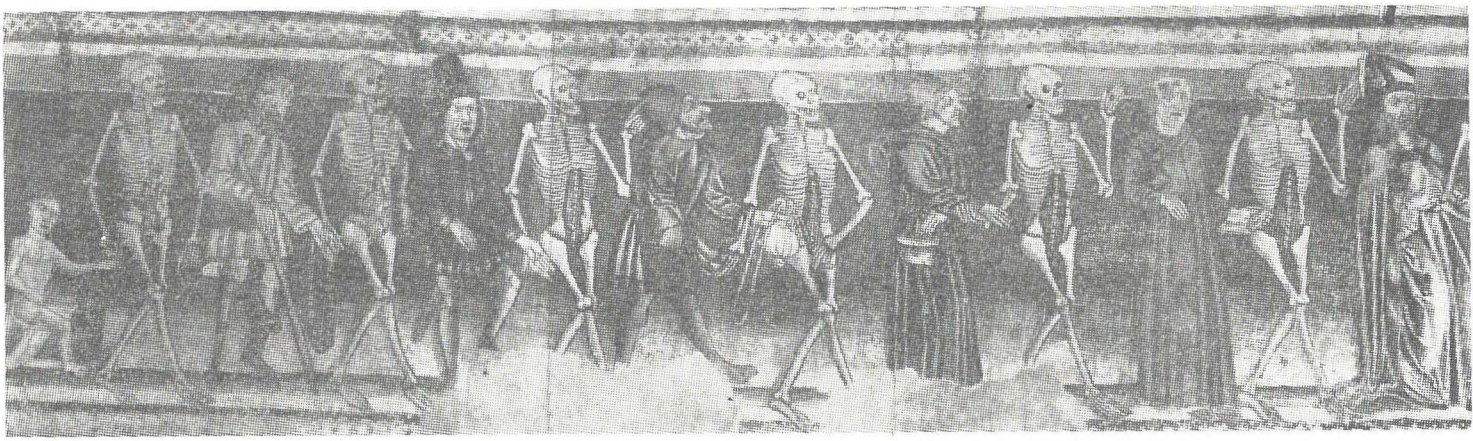

Slovenske kmečke punte je krvavo nasilje spreminjalo v smrtni ples. V potokih je krvavelo takrat naše ljudstvo, izkrvavelo ni. — Freska smrtnega plesa v Hrastovljah v Slovenski Istri iz l. 1490 (Janez mojster iz Kastva in njegovi sodelavci). — Prva slovenska tiskana beseda je bil stih iz puntarske pesmi naših kmetov iz l. 1515, natisnjen na letaku v pesmi nemških landsknehtov, ki so takrat prav tako kakor nacistične in fašistične tolpe v zadnji vojni požigali slovenske domove in klali naše ljudi. (»Stara prauda... leukhup leukhup... woga gmaina...«)

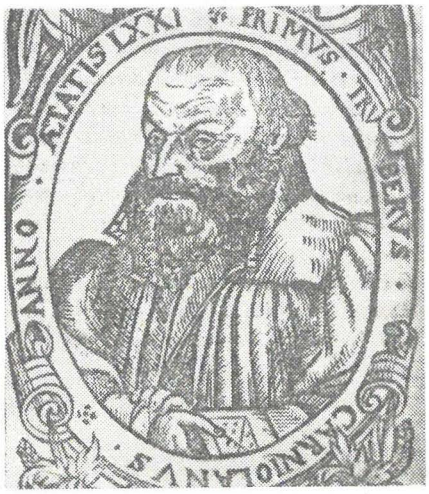

ZGORAJ: Primož Trubar (1508—1586), začetnik slovenskega slovstva, prvi, ki je uzakonjeval slovensko pisano besedo in naš prvi literarni zgodovinar. — SPODAJ: Prva slovenska tiskana knjiga: Trubarjev Abecednik iz l. 1550.

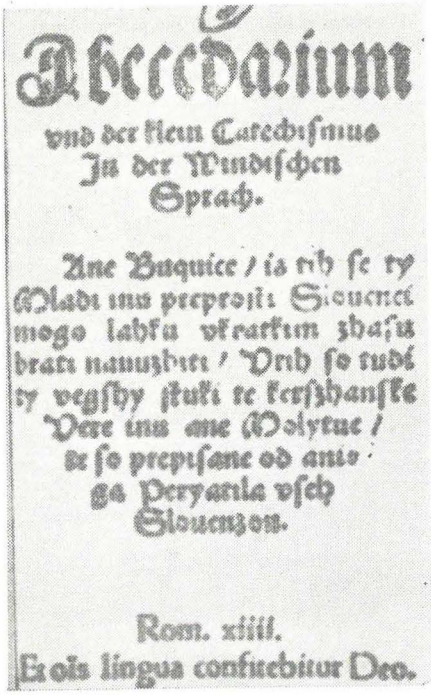

Abecedarium
vnd der klein Catechismus
Jn der Windischen
Sprach.

Ane Buquice / ia tih se ty
Mladi inu preprosti Slouenci
mogo labku vkratkim zhasu
brati nauzhiti / Vnih so tudi
ty vegshy stuki te kerszhanske
Vere inu ene Molytue /
ze so preprosane od ania
ga Peryanla vsch
Slouenzon.

Rom. xiiii.
Ex ois lingua confitebitur Deo.

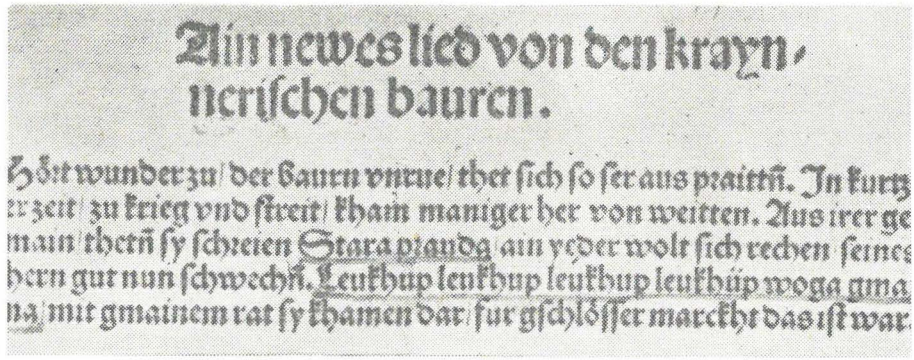

Ain newes lied von den krayn-
nerischen baurn.

Höst wunder zu / der Bauern vnrue / thet sich so ser aus praittn. In kurtz
er zeit / zu krieg vnd streit / kham maniger her von weitten. Aus irer ge
main / thetn sy schreien Stara prauda / ain yeder wolt sich rechen seines
hern gut nun schwechn. Leukhup leukhup leukhup leukhup woga gma
na / mit gmainem rat sy khamen dar / fur gschlösser marckht das ist war.

Stiški rokopis (izpred sredine 15. stoletja) vsebuje molitev pred pridigo, Salve regina in začetek velikonočne pesmi. Začetek prvega besedila: »Hoc est una generalis confessis etc. Ja se odpovem hudiču inu nega dejlam inu vsi nega hofarti inu se izpovem inu dalžan dam našimi gospudi...«

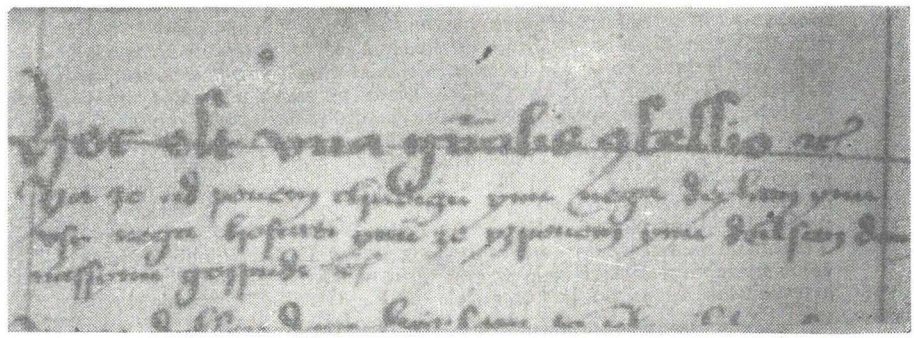

Prva slovenska slovnica iz leta 1584. Napisal jo je Adam Bohorič (1520—98). Prvi znanstveni dokument o obstoju slovenskega jezika, pravilnik za njegovo uporabljanje v govorjenju in za pisano besedo, uzakonitev rkopisa slovenskih protestantskih piscev (bohoričica). Naslovna stran Dalmatinove biblije iz l. 1584. »Prevod sam je izredno delo. Če odštejemo germanizme, ki se jim tedaj noben pisec, vzgojen v tuji kulturni sredini, ni mogel izogniti, predstavlja jezikovno umetnino, ki je dolgo nihče ni prekosil« (M. Rupel.) »Dalmatin je s prevodom vsega sv. pisma dovršil največje literarno dejanje v našem slovstvu pred Prešernovimi Poezijami.« (A. Slodnjak.)

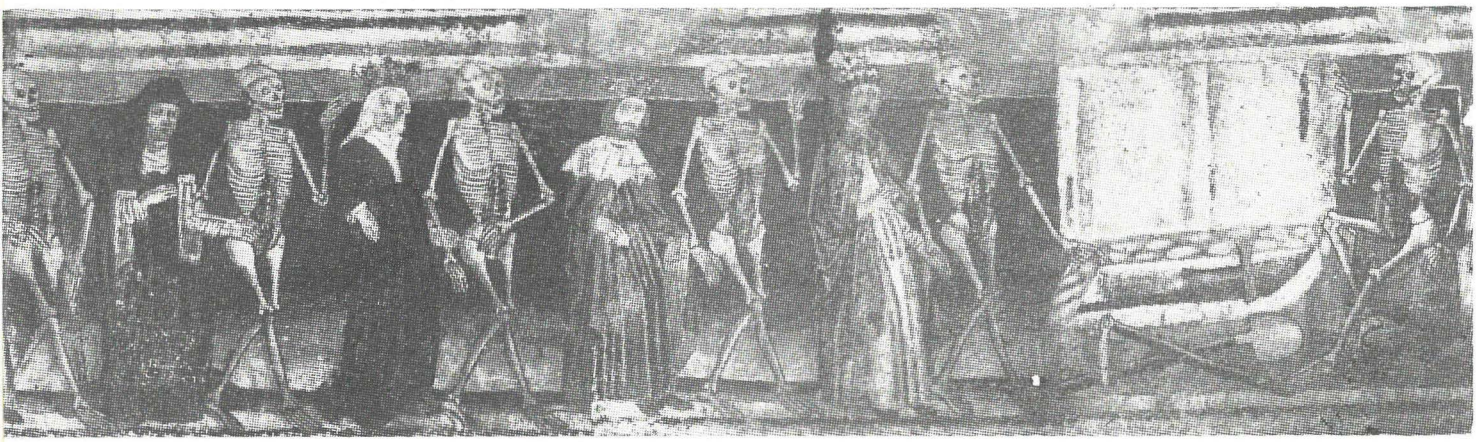

»Kot religiozno gibanje je reformacija izginila, kot socialno gibanje pa se je v novih oblikah nadaljevala v dolgoletnih bojih slovenskega ljudstva v naslednjih stoletjih... Reformacije ni mogoče preceniti, kajti skupaj s kmečkimi punti je dvigni a slovensko ljudstvo – razkosano in idejno zlomljeno v tolikih stoletjih fevdalnega gospodstva – v samostojen politični faktor, dokazala je, da je slovensko ljudstvo sposobno tudi za boljšo usodo od tlačanske, dala mu je literarni jezik, ki je postal važno sredstvo za oblikovanje enotnega duhovnega lika slovenskega naroda in mu z vsem tem ustvarila idejno središče, ki se je okoli njega zbiralo slovensko ljudstvo in ga je usposobilo za težke boje na prelomu iz fevdalizma v kapitalizem... Protestantska knjiga je odigrala vlogo idejnega organizatorja slovenskega naroda.

Edvard Kardelj: Razvoj slovenskega narodnega vprašanja

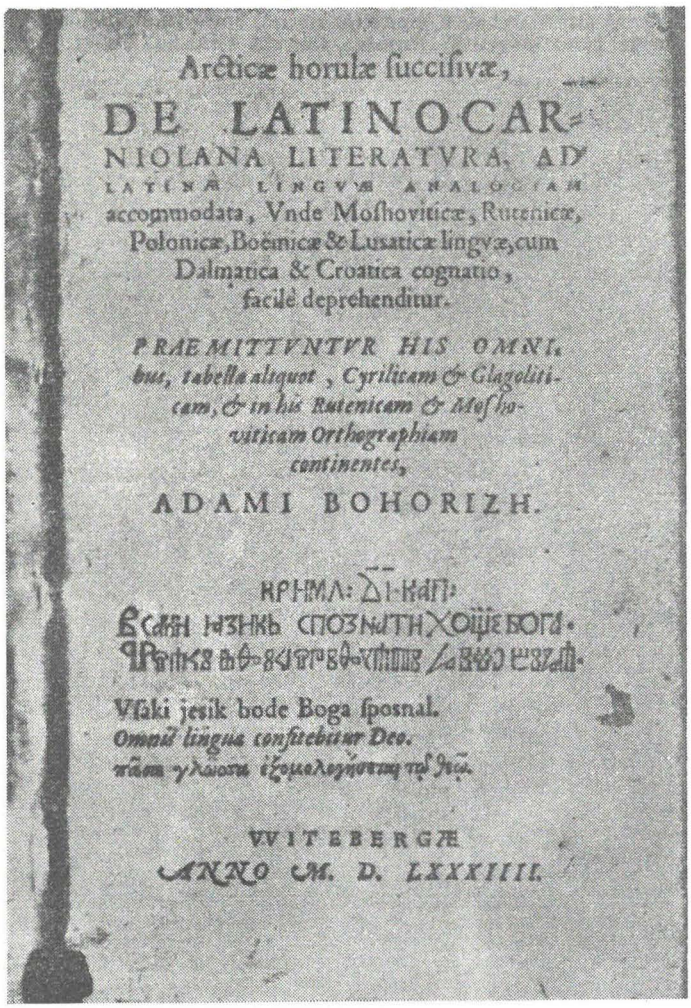

Arcticæ horulæ succisivæ,
DE LATINOCARNIOLANA LITERATVRA, AD LATINÆ LINGVÆ ANALOGIAM accommodata, Vnde Moschoviticæ, Ruthenicæ, Polonicæ, Boëmicæ & Lusaticæ lingvæ, cum Dalmatica & Croatica cognatio, facilè deprehenditur.

PRAEMITTVNTVR HIS OMNIBVS, tabella aliquot, Cyrilicam & Glagoliticam, & in his Rutenicam & Moschoviticam Orthographiam continentes,

ADAMI BOHORIZH.

КРІНМА: ДІ-КАГ:
Всакы ꙗзыкъ спознѧтѣ хоуїе Бога.
Omnis lingua confitebitur Deo.
πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται τῷ Θεῷ.

VVITEBERGÆ
ANNO M. D. LXXXIIII.

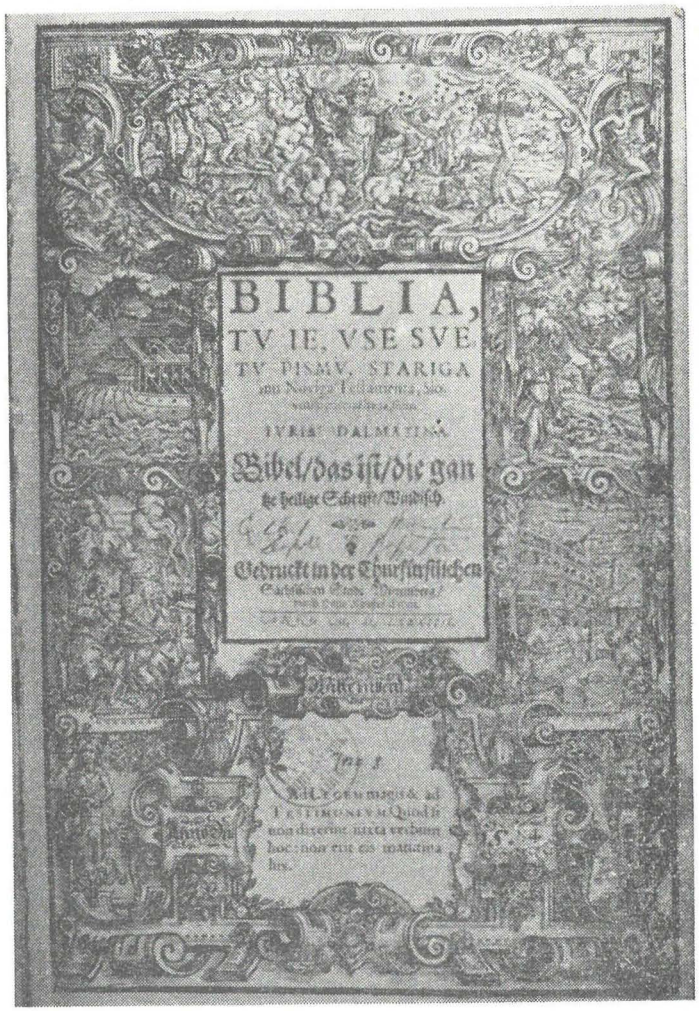

BIBLIA,
TV IE, VSE SVE
TV PISMV, STARIGA
IVRIE DALMATINA
Bibel/das ist/die gan
ze heilige Schrift/Teutsch.
Gedruckt in der Churfürstlichen

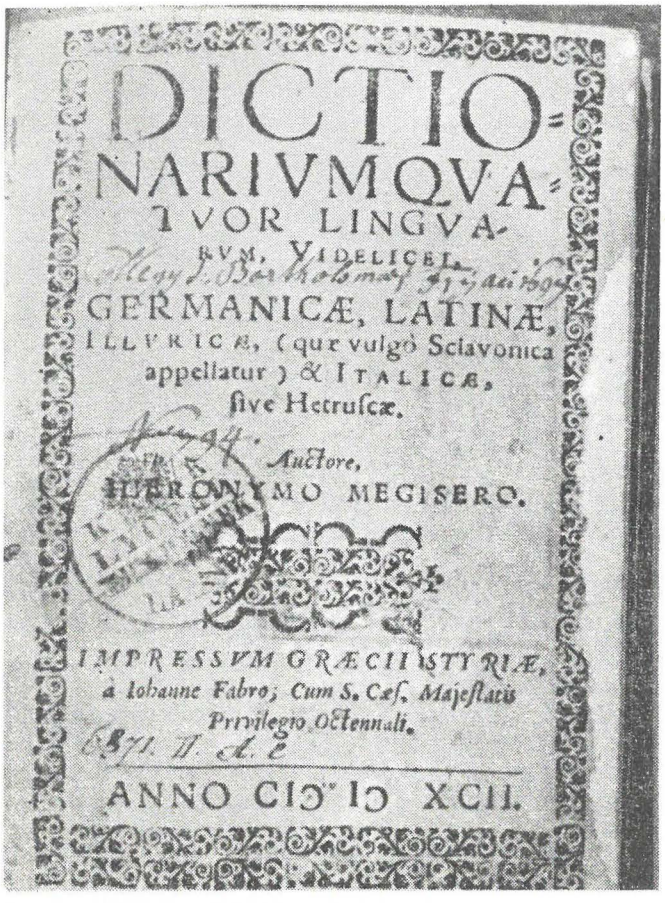

DICTIO-
NARIVMQVA-
TVOR LINGVA-
RVM, VIDELICET,
GERMANICÆ, LATINÆ,
ILLVRICÆ, (quæ vulgò Sclavonica
appellatur) & ITALICÆ,
sive Hetruscæ.

Auctore,
HIERONYMO MEGISERO.

IMPRESSVM GRÆCII IN STYRIÆ,
à Iohanne Fabro; Cum S. Cæs. Majestatis
Privilegio Octennali.

ANNO CIↃ IↃ XCII.

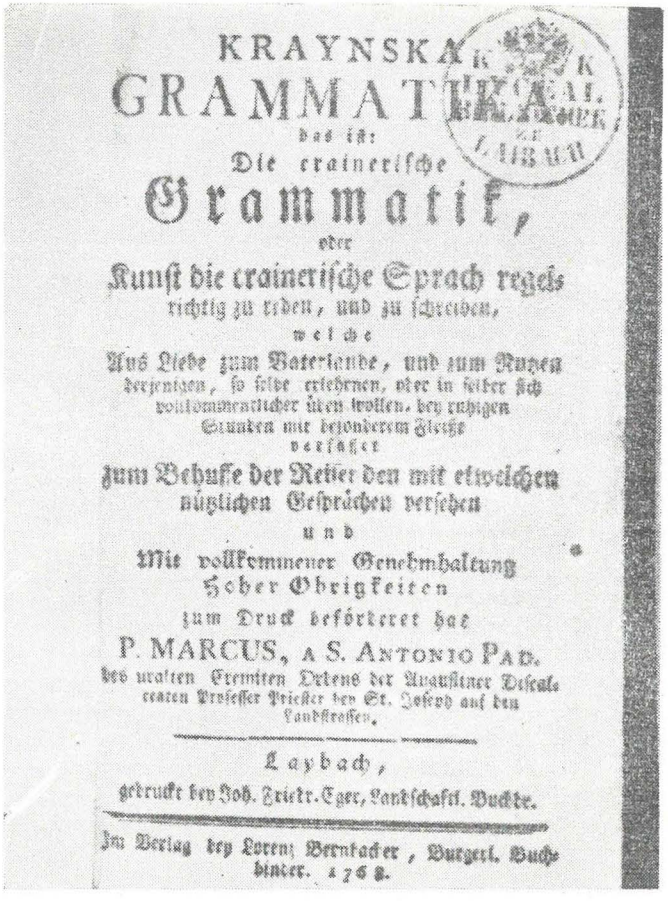

KRAYNSKA
GRAMMATIKA,
das ist:
Die crainerische
Grammatik,
oder
Kunst die crainerische Sprach regelrichtig zu reden, und zu schreiben,
welche
Aus Liebe zum Vaterlande, und zum Nutzen derjenigen, so selbe erlehrnen, oder in selber sich vollkommenerlicher üben wollen, bey ruhigen Stunden mit besonderem Fleiß verfasset
zum Behufe der Reiser den mit etlichen nützlichen Gesprächen versehen
und
Mit vollkommener Genehmhaltung Hoher Obrigkeiten
zum Druck befördert hat
P. MARCUS, A S. ANTONIO PAD.
des uralten Eremiten Ordens der Augustiner Discalceaten Professor Priester bey St. Joseph auf den Landstrassen.

Laybach,
gedruckt bey Joh. Friedr. Eger, Landschaftl. Buchdr.

Im Verlag bey Lorenz Berntacker, Burgerl. Buchbinder. 1768.

Zgoraj: Naslovna stran Megiserjevega štirijezičnega slovarja iz leta 1592 (nemško-latinski-italijansko-slovenski). Spodaj: Italijansko-slovenski slovar italijanskega redovnika Alasia da Sommaripa, ki je bil tiskan v videmski tiskarni leta 1607.

Zgoraj: Pohlinova Kranjska gramatika iz leta 1768, ki je zelo pomembno delo iz druge polovice 18. stoletja. Spodaj: Naslovna stran tretje, v nemščini pisane slovenske slovnice, ki jo je izdal slovenski Korošec Oswald Gutsmann leta 1777.

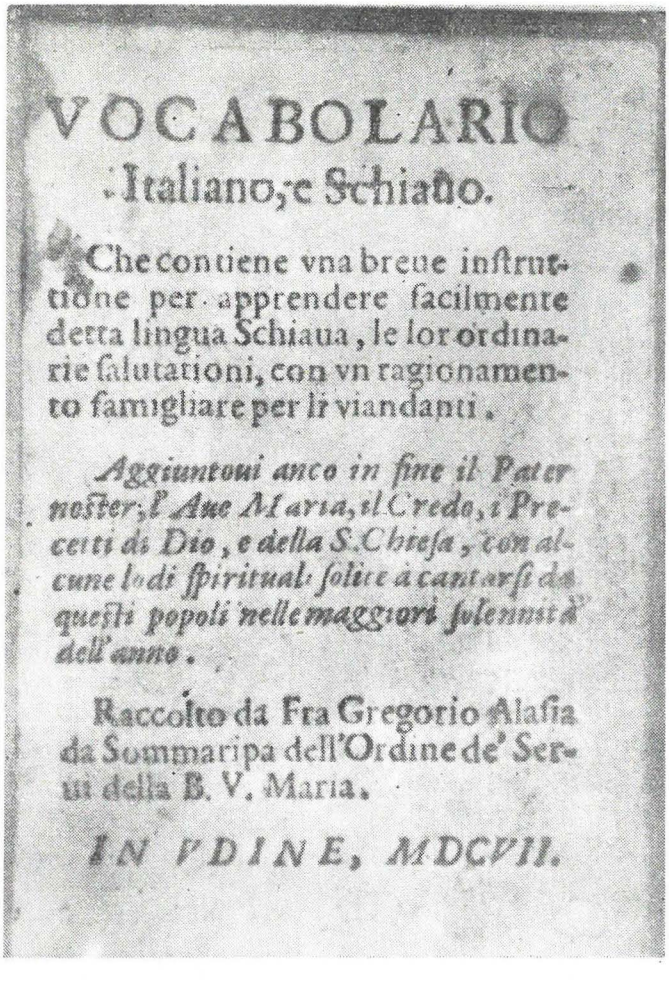

VOCABOLARIO
Italiano, e Schiauo.

Che contiene vna breue instruttione per apprendere facilmente detta lingua Schiaua, le lor ordinarie salutationi, con vn ragionamento famigliare per li viandanti.

Aggiuntoui anco in fine il Pater noster, l'Aue Maria, il Credo, i Precetti di Dio, e della S. Chiesa, con alcune lodi spiritual: solite à cantarsi da questi popoli nelle maggiori solennità dell'anno.

Raccolto da Fra Gregorio Alasia da Sommaripa dell'Ordine de' Serui della B. V. Maria.

IN VDINE, MDCVII.

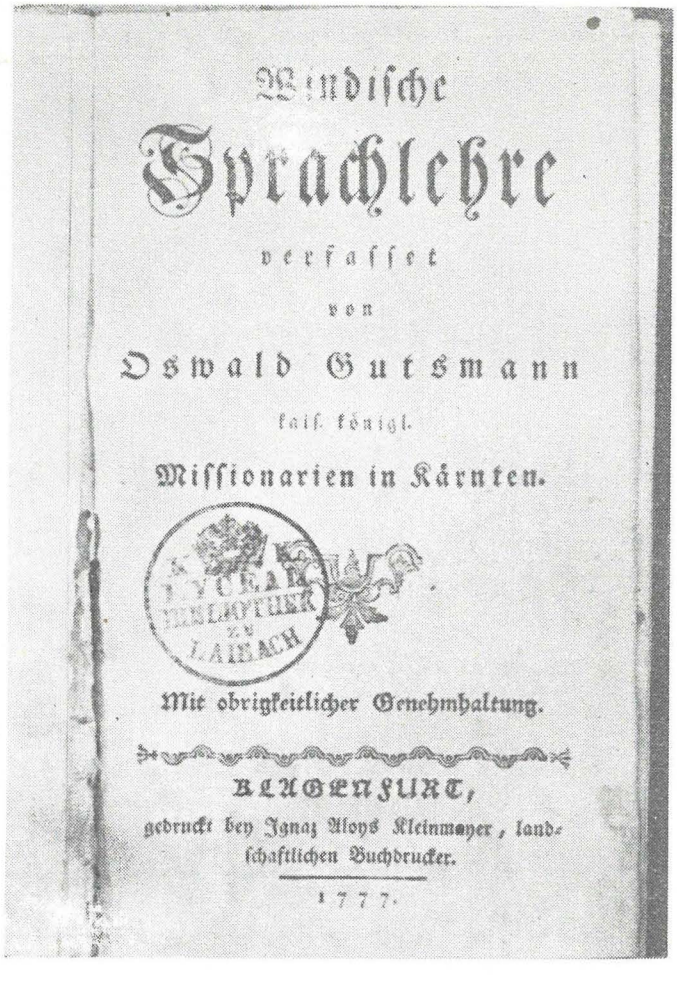

Windische
Sprachlehre
verfasset
von
Oswald Gutsmann
kais. königl.
Missionarien in Kärnten.

Mit obrigkeitlicher Genehmhaltung.

KLAGENFURT,
gedruckt bey Ignaz Aloys Kleinmayer, landschaftlichen Buchdrucker.

1777.

Zgoraj: Valentin Vodnik (1758—1819) je prvi slovenski pesnik, časnikar, pisec šolskih knjig, slovničar itd. Poleg Linharta naš najpomembnejši razsvetljenec, ki ga je oče Marko Pohlin pisati učl, kakor sam piše v avtobiografskem zapisku.

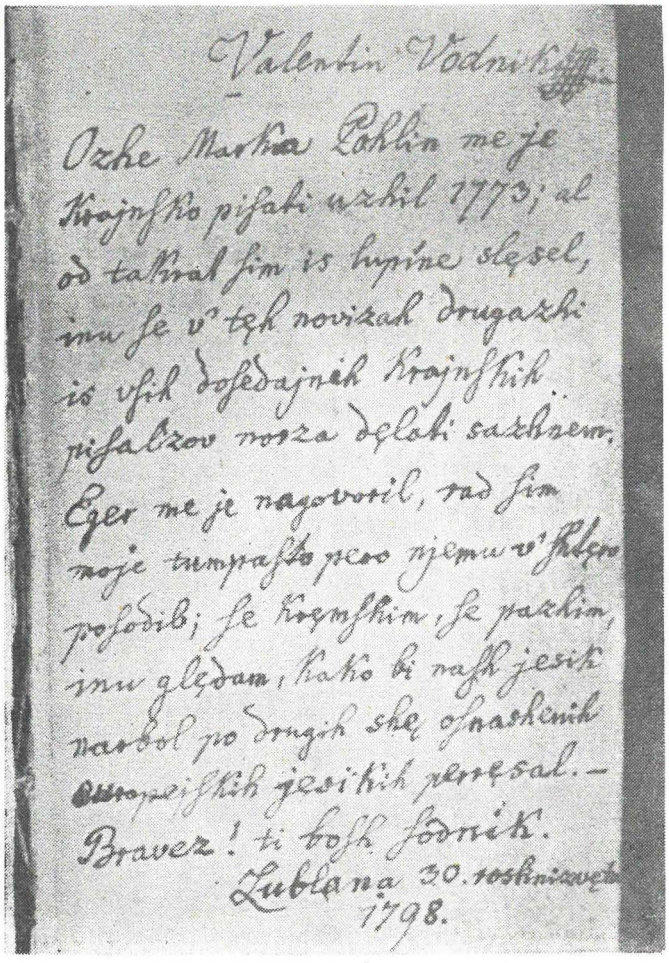

Valentin Vodnik

Ozhe Marka Pohlin me je
Krajnſko pisati uzhil 1773; al
od taklal ſim is lupine slęsel,
inu ſe v' tęh novizah drugazhi
is vſih doſedajnih Krajnſkih
pisalzov noza dęlati sazhnem.
Eger me je nagovoril, rad ſim
noje tumpaſto peso njemu v' ſhlęzo
poſodil; ſe krągnſkim, ſe pazlim,
inu ględam, kako bi naſh jezik
nardol po drugih shę oſnaſhenih
~~slov~~ ſlovenſkih jezikih peręsal. —
Bravez! ti boſh ſodnik.
Lublana 30. roſkniſzvęt
1798.

Janez Vajkard Valvasor (1614—1693), kip s spomenika v Ljubljani. Pisec znamenite, v nemščini pisane »Slave vojvodine Kranjske« (1689) »... Valvasorju pripada odlično mesto v slovenski kulturni zgodovini. Mimo njega ne more nihče, kdor raziskuje slovensko preteklost, pa naj si bo v katerem že koli področju.« (M. Rupel). Poleg Vipavčana Žige Herbersteina (1486—1566) diplomata in zgodovinarja, pisca v latinščini pisane knjige »Moskovske zapiski« (1557) je Valvasor najpomembnejši in najkulturnejši kranjski plemič

Grammatik
der
Slavischen Sprache
in
Krain, Kärnten und Steyermark.

K. K. LYCEAL BIBLIOTHEK ZU LAIBACH

W. H. K.

Laibach,
bey Wilhelm Heinrich Korn.
1808.

Kopitarjeva slovnica, prva znanstveno pisana knjiga s tega področja (1808). Njegova velika zasluga je tudi, da je odkril Vuka Karadžića (1787–1864). O tem piše lani umrli največji srbski slavist zadnjih desetletij A. Belić: »... Njemu ob strani je stal od prvega dne njegovega dela Slovenec J. Kopitar. Težko je v nekaj vrsticah napisati, kaj vse je bil Kopitar Vuku ... Kopitar je odkril Vuku, kaj bi mogel on sam biti za srbsko kulturo ... Naposled mu je pokazal, kako mora delati in ga postopno vodil ...« Največjo slavo je dosegel Kopitar s knjigo »Glagolita Clozianus« (1836), v kateri je objavil starocerkvenoslovanski glagolski rokopis, last grofa Cloza, in brižinske spomenike.

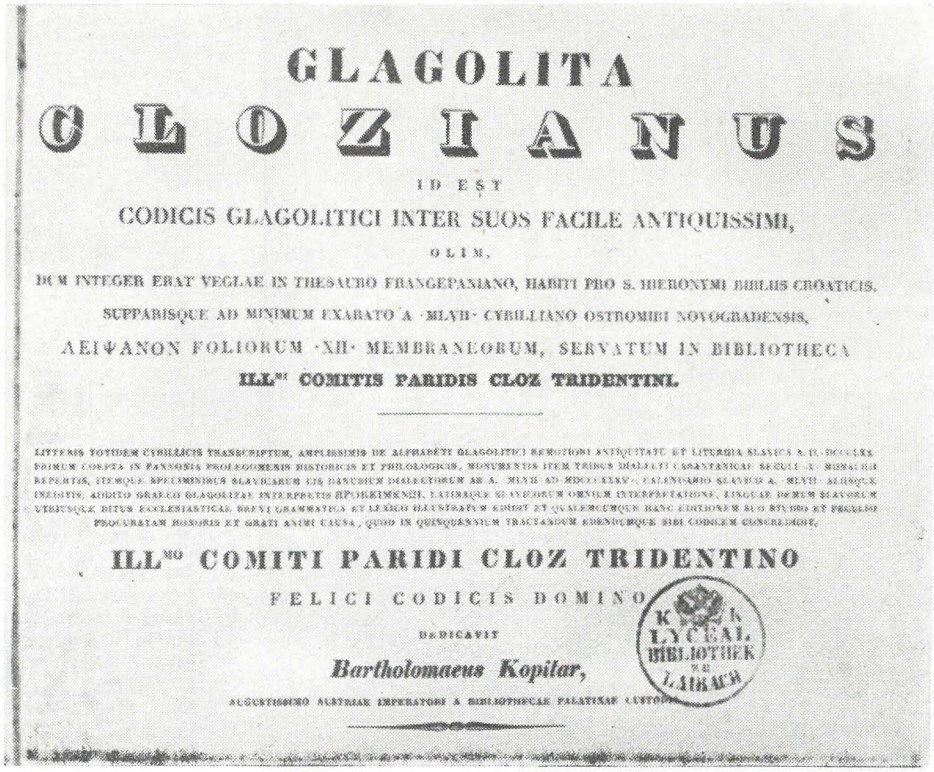

GLAGOLITA
CLOZIANUS
ID EST
CODICIS GLAGOLITICI INTER SUOS FACILE ANTIQUISSIMI,
OLIM,
DUM INTEGER ERAT VEGLAE IN THESAURO FRANGEPANIANO, HABITI PRO S. HIERONYMI BIBLIIS CROATICIS,
SUPPARISQUE AD MINIMUM EXARATO A ·MLYB· CYRILLIANO OSTROMIRI NOVOGRADENSIS,
AEIΨANON FOLIORUM ·XII· MEMBRANEORUM, SERVATUM IN BIBLIOTHECA
ILL^mi COMITIS PARIDIS CLOZ TRIDENTINI.

LITTERIS TOTIDEM CYRILLICIS TRANSCRIPTUM, AMPLISSIMIS DE ALPHABETI GLAGOLITICI REMOTIORI ANTIQUITATE ET LITURGIA SLAVICA A. B. MCCCLXX. PRIMUM CORPTA IN PANNONIA PROLEGOMENIS HISTORICIS ET PHILOLOGICIS, MONUMENTIS ITEM TRIBUS DIALECTI CARANTANICAE SECULI X. NUNCIIS REPERTIS, ITEMQUE SPECIMINIBUS SLAVICARUM CIS DANUBIUM DIALECTORUM AB A. MLVII AD MDCCCXXV. CALENDARIO SLAVICO A. MLVII ALIISQUE INSIGNITIS, ADDITO GRAECO GLAGOLITAE INTERPRETIS ΠΡΟΧΕΙΡΗΣΕΝΗ, LATINIQUE SLAVEORUM OMNIUM INTERPRETATIONE, LINGUAE DOMUM SLAVORUM VERSUSQUE RITUS ECCLESIASTICAE BREVI GRAMMATICA ET LEXICO ILLUSTRATUM EDIDIT ET QUALEMCUMQUE HANC EDITIONEM SUO STUDIO ET PRECIBUS PROCURATAM HONORIS ET GRATI ANIMI CAUSA, QUOD IN QUINQUAENIUM TRACTANDUM EBENDUMQUE SIBI CODICEM CONCESSERIT,

ILL^mo COMITI PARIDI CLOZ TRIDENTINO
FELICI CODICIS DOMINO
DEDICAVIT
Bartholomaeus Kopitar,
AUGUSTISSIMO AUSTRIAE IMPERATORI A BIBLIOTHECAE PALATINAE CUSTOS

K. K. LYCEAL BIBLIOTHEK ZU LAIBACH

Theoretisch-praktische
Slowenische
Sprachlehre
für Deutsche,
nach den
Volkssprecharten der Slowenen
in
Steiermark, Kärnten, Krain, und Ungarns
westlichen Distrikten.

Nebst einem Anhange
der zum Sprechen nothwendigsten Wörter, einer Auswahl deutsch-slowenischer Gespräche für das gesellschaftliche Leben, und kurzer slowenischer Aufsätze zum Uebersetzen ins Deutsche.

Von
Anton Johann Murko.

Grätz, 1832.
Verlag der Fr. Ferstl'schen Buchhandlung.
Johann Lorenz Greiner.

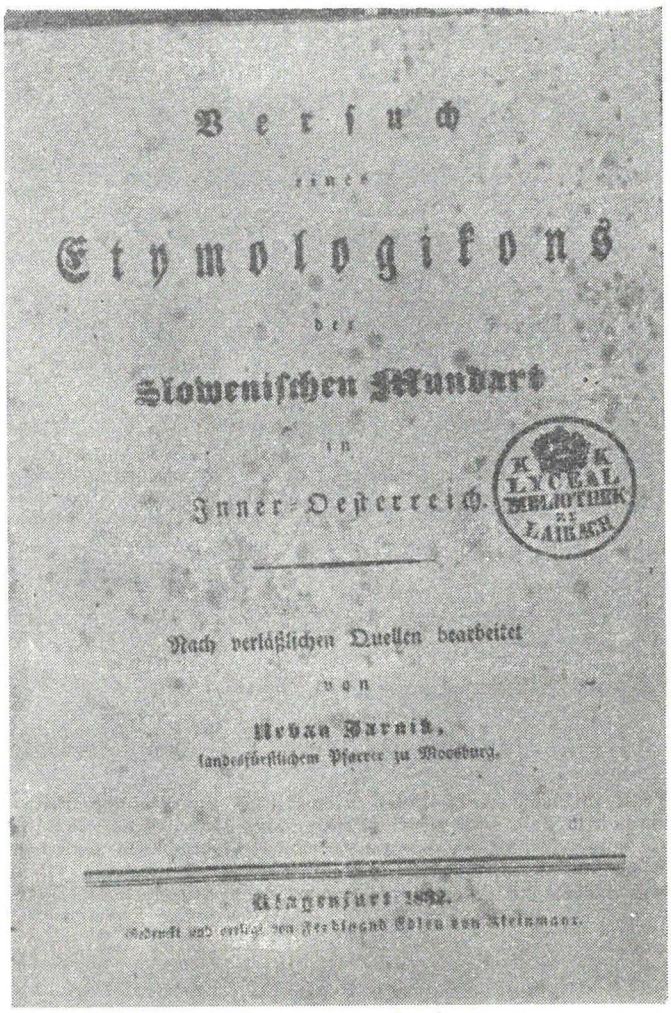

Versuch
eines
Etymologikons
der
Slowenischen Mundart
in
Inner-Oesterreich.

Nach verläßlichen Quellen bearbeitet
von
Urban Jarnik,
landesfürstlichem Pfarrer zu Moesburg.

Klagenfurt 1832.
Gedruckt und erlegt von Ferdinand Edlen von Kleinmayr.

K. K. LYCEAL BIBLIOTHEK ZU LAIBACH

20. Osel ino koza.

Nékdo je osla ino kozó vkúpe redíl. Koza je bila pa oslu nevoqlíva zavòl negove bole klaje; zató mu prave, de se bo ze vsakdano voxno ino nowo ves poterl, ino mu svéteje, de naj se obloxen, kakor be boxjasten bil, nálaq ob tla maqe, po têm takem bo potle brez dela xivel. Oslástø osel je koze verjel; kar ve jamo telebne, ino se takó pobije, de napól mertev oblexi. Gospodár rotno po zdravnika powle; ko bolnega osla ogleda, mu to zdravílo zapiwe: Kozje pluqa na dróbno sesákajte, ter jih oslu dajte vxite; to mu bo prenej pomagalo. Zdé gospodár kozó hitro zakole, ino osel se zgáji.

Kdor drugem jamo kople, se sam vano pogrezne.

11. Xaba ino bik.

Xaba je vidila na travniki bika, ino od nevoslivosti za ŋegove velikosti volo priéta, je zaqela svojo gerbavo koxo napihyvati, ino svoje mlade pitati, jeli bi xe veksa bila kak bik. Mlade so reklę: Ne. Drygoq se je zato dosta bole napiŋala ino pitala, jeli bi xe zdaj veksa bila. Mlade so itak tajile. Na to rasserdena se se je enkrat ze vsimi moqami napéti htela, ino je raspóqena smert najsla.

Tota fabula nas podvyqi: Qi siróta bogatca nasledyvati qé, se pokvari.

SLIKA LEVO ZGORAJ: Slovnica (1832) Antona Murka (1809—1871), ki je prvi javno priznal veličino Prešernove poezije. — SLIKA DESNO ZGORAJ: Etimološki slovar koroškega preroditelja Urbana Jarnika (1784—1844).
SLIKA LEVO IN SPODAJ: Neposredna povzročitelja znane abecedne vojne sta bila Franc Metelko (1789—1860) z »metelčico« (Osel in koza) in Peter Danjko (1787—1783) z »dajnčico« (Žaba in bik). Poglavitni boj proti njima je bil naš prvi veliki estet in učenjak Matija Čop (1797—1835) v polemični, v nemščini pisani razpravi »Slovenska abecedna vojna«. V njej je zavrnil tudi njunega zaščitnika Kopitarja, pri čemer mu je pomagal Prešeren s pikro zbadljivimi stihi. Že pred tem (1831) je za nemški pisano Šafařikovo Zgodovino slovanskega slovstva napisal pregled in oceno slovenske književnosti (izšlo 1864).

Slowenischer ABC-Krieg.

Eine Erwiederung auf den Artikel: „Krainische Literatur" in Nr. 10 des Illyr. Blattes.

— A ognun sia palese, che l'amor patrio e la verità mi hanno fatto pigliare la penna, e non odio che io porti a particolar persona.

A. Firenzuola, Discacciamento delle nuove lettere inutilmente aggiunte nella lingua toscana, pag. 17. (ediz. Ven. 1828.)

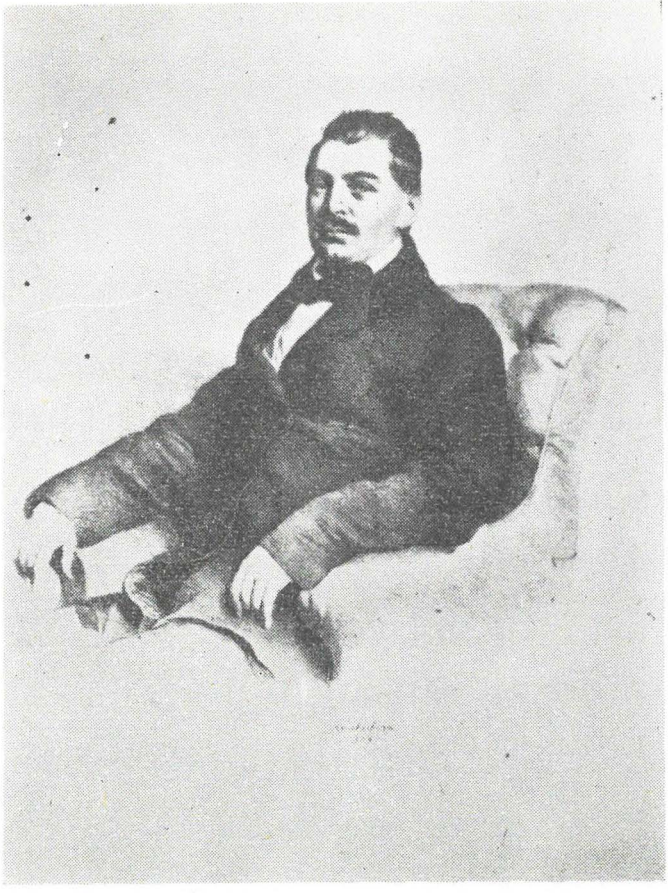

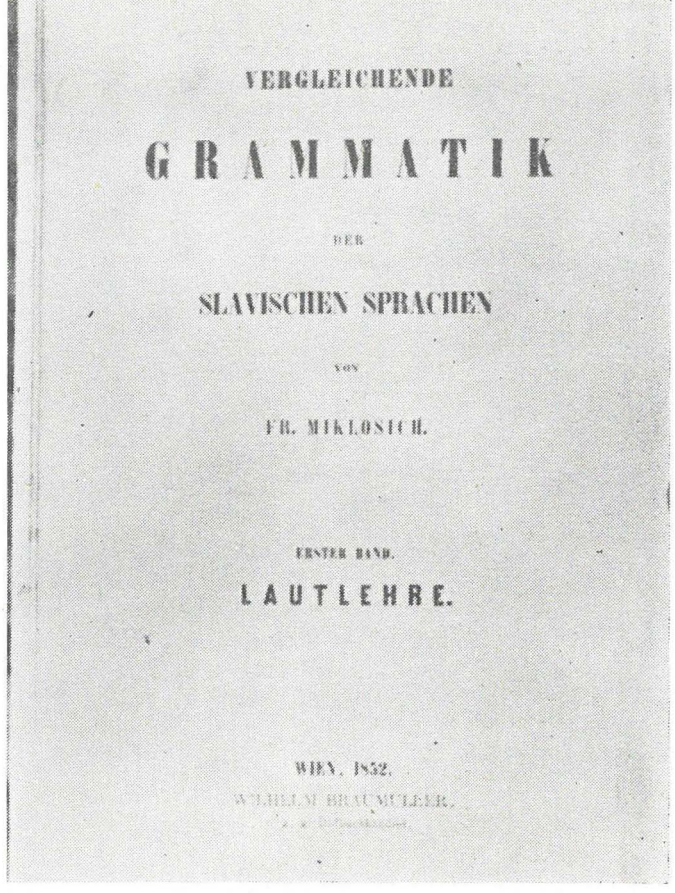

VERGLEICHENDE

GRAMMATIK

DER

SLAVISCHEN SPRACHEN

VON

FR. MIKLOSICH.

ERSTER BAND.

LAUTLEHRE.

WIEN, 1852.

WILHELM BRAUMÜLLER.

Fran Miklošič (1813—1891), utemeljitelj novejše slavistike in eden največjih slavistov (levo zgoraj). Med njegova številna znamenita dela sodi zlasti »Primerjalna slovnica slovanskih jezikov«. Posebno so važna še njegova »Slovenska berila« za srednje šole. »Miklošičev pomen za razvoj slovanskega jezikoslovja je velikanski. Ostal je največji slovanski filolog; sodobniki so ga imenovali »največjega slovničarja 19. stoletja« (Kolarič). — Desno spodaj: Slovenska slovnica s pregledom slov. slovstva (1854), ki jo je napisal neumorni Anton Janežič (1828—1869), »Delo, ki ga je opravil, je bilo ogromno.« (I. Grafenauer).

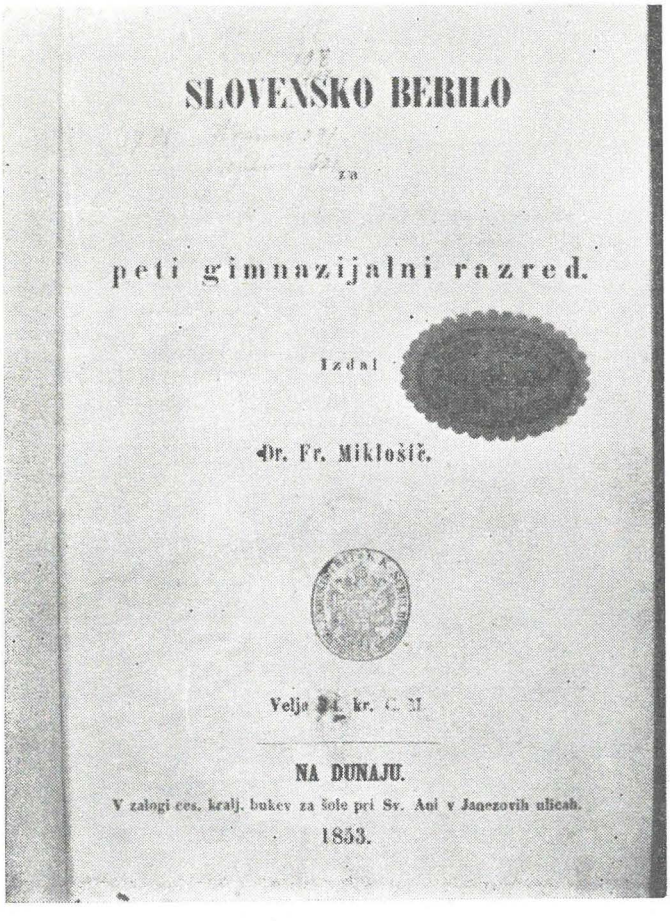

SLOVENSKO BERILO

za

peti gimnazijalni razred.

Izdal

Dr. Fr. Miklošič.

Velja 24 kr. C. M.

NA DUNAJU.

V zalogi ces. kralj. bukev za šole pri Sv. Ani v Janezovih ulicah.

1853.

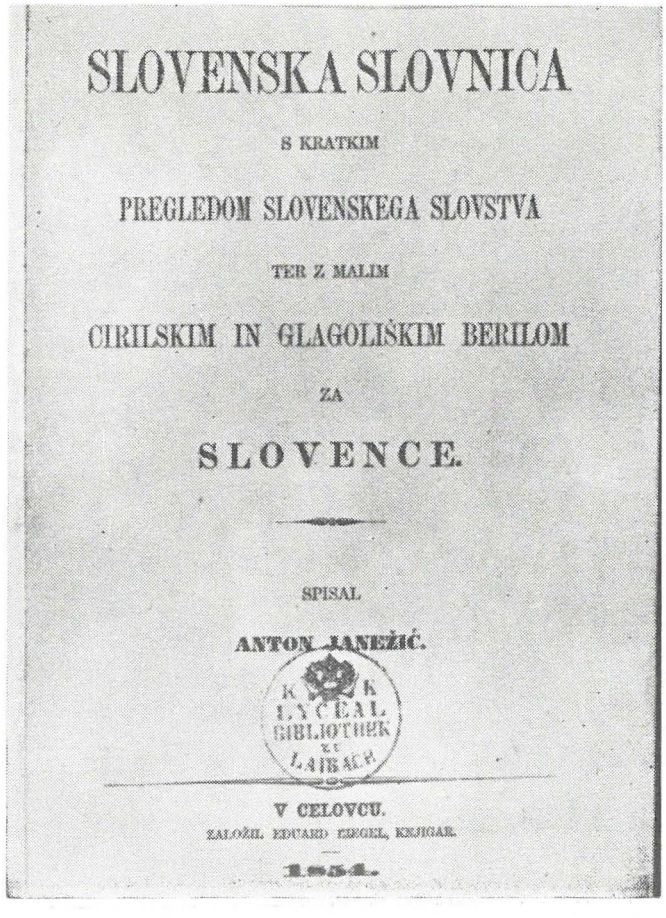

SLOVENSKA SLOVNICA

S KRATKIM

PREGLEDOM SLOVENSKEGA SLOVSTVA

TER Z MALIM

CIRILSKIM IN GLAGOLIŠKIM BERILOM

ZA

SLOVENCE.

SPISAL

ANTON JANEŽIČ.

K K LYCEAL BIBLIOTHEK ZU LAIBACH

V CELOVCU.

ZALOŽIL EDUARD EGEGL, KNJIGAR.

1854.

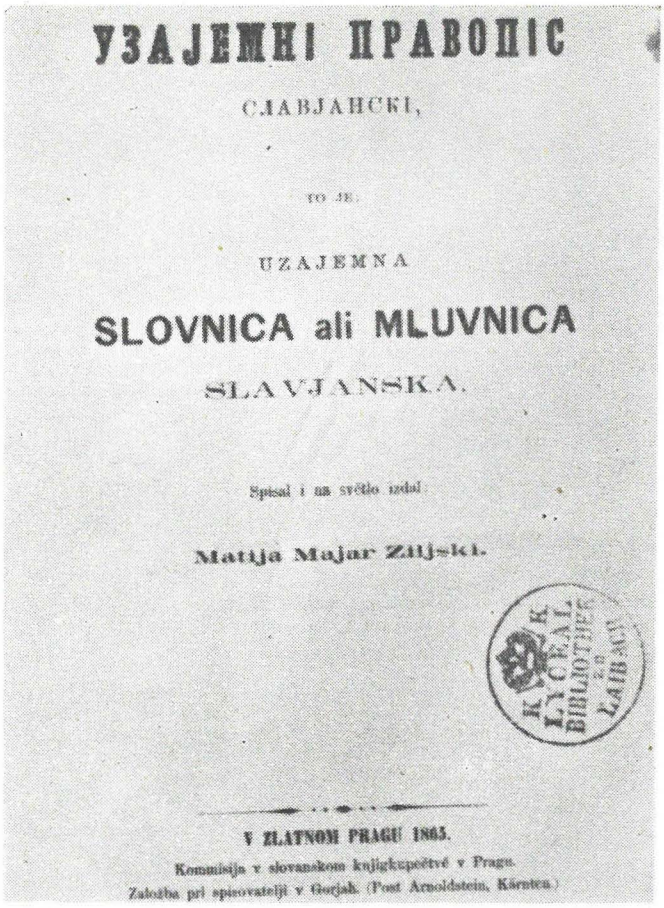

УЗАЈЕМНІ ПРАВОПІС

СЛАВЈАНСКІ,

то је:

UZAJEMNA

SLOVNICA ali MLUVNICA

SLAVJANSKA.

Spisal i na světlo izdal:

Matija Majar Zilјski.

V ZLATNOM PRAGU 1865.

Kommisija v slovanskom knjigkupečtvě v Pragu.

Založba pri spisovatelji v Gorjah. (Post Arnoldstein, Koroško.)

K. K. LYCEAL BIBLIOTHEK zu LAIBACH

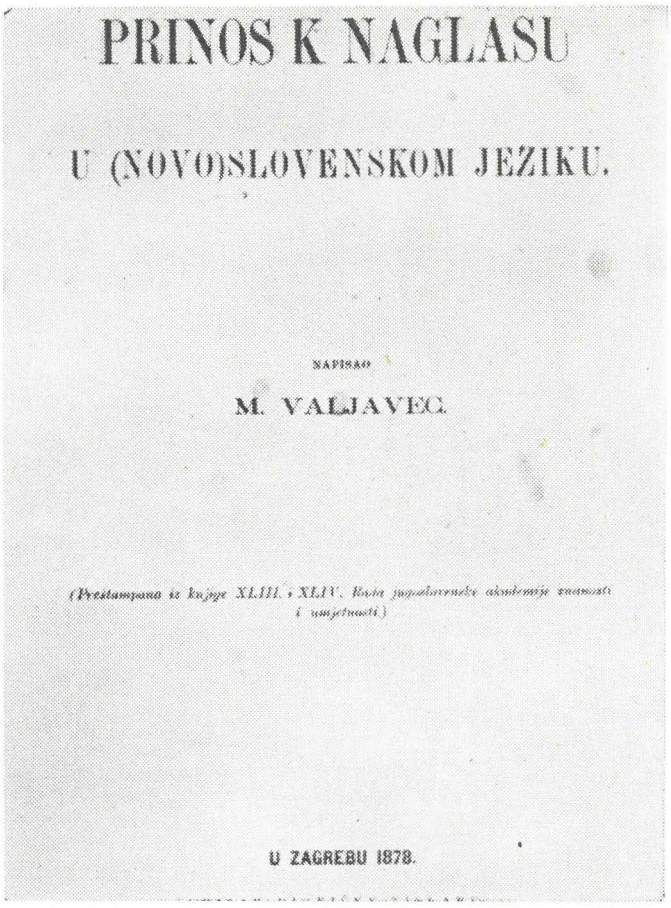

PRINOS K NAGLASU

U (NOVO)SLOVENSKOM JEZIKU.

NAPISAO

M. VALJAVEC.

(Prestampano iz knjige XLIII. i XLIV. Rada jugoslovenske akademije znanosti i umjetnosti.)

U ZAGREBU 1878.

Korošec Matija Majar Ziljski (1809—1892) je skušal ustvariti enoten slovanski jezik. Zato je tudi napisal (slika levo zgoraj) »Uzajemni pravopis slavjanski« (1865). — Pisatelj in pesnik Matija Valjavec-Kračmanov (1831—1897) je napisal tudi pomembno razpravo (desno zgoraj) »Prinos k naglasu«. — Pravoslovec in jezikoslovec Matej Cigale (1819—1889) je napisal prvo slovensko (slika desno spodaj) »Znanstveno terminologijo« (1880), Fran Levec (1846—1916), literarni zgodovinar, urednik in šolnik, pa »Slovenski pravopis« (1899), v katerem je rešil nekatera dotlej zapletena in še nepojasnjena vprašanja (slika desno spodaj).

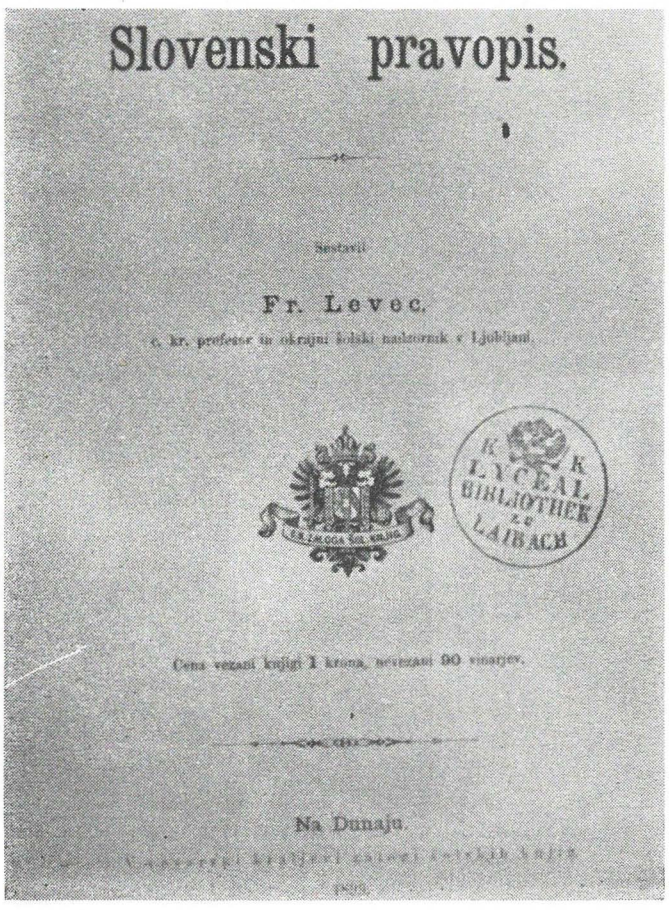

Slovenski pravopis.

Sestavil

Fr. Levec,

c. kr. profesor in okrajni šolski nadzornik v Ljubljani.

K. K. LYCEAL BIBLIOTHEK zu LAIBACH

Cena vezani knjigi 1 krona, nevezani 90 vinarjev.

Na Dunaju.

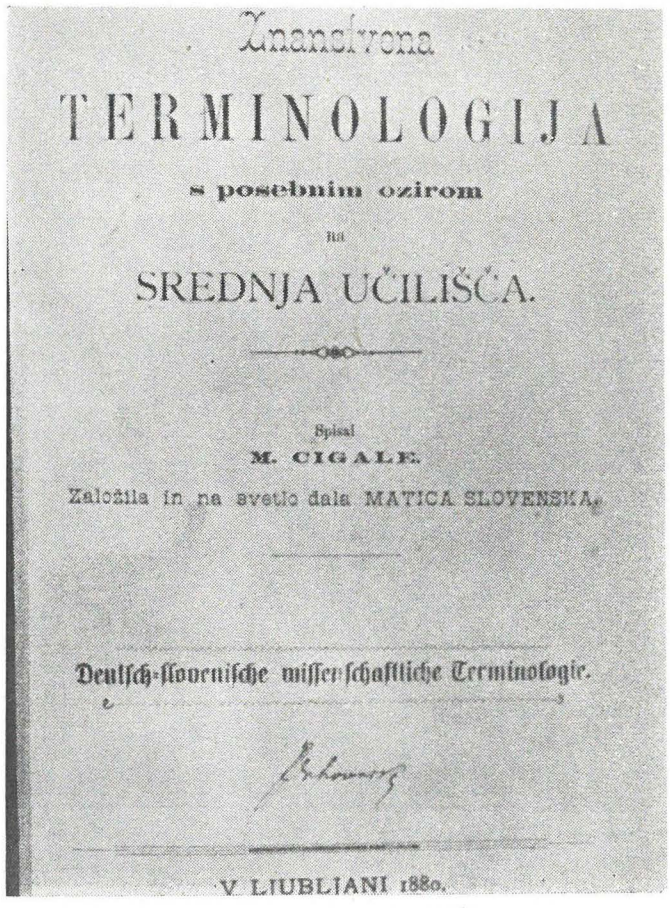

Znanstvena

TERMINOLOGIJA

s posebnim ozirom

na

SREDNJA UČILIŠČA.

Spisal

M. CIGALE.

Založila in na svetlo dala MATICA SLOVENSKA.

Deutsch-slovenische wissenschaftliche Terminologie.

V LIUBLIANI 1880.

Dr. Karel Glazer (1845—1913) je prvi pisec celotne zgodovine slovenskega slovstva v štirih, zelo obširnih zvezkih.

Dr. Karel Štrekelj (1859-1912) je bil jezikoslovec in urednik monumentalnege dela »Slovenske narodne pesmi«.

Fran Levec (1846-1916) je kot jezikoslovec, kritik in urednik pomembna osebnost slovenistike in književnosti.

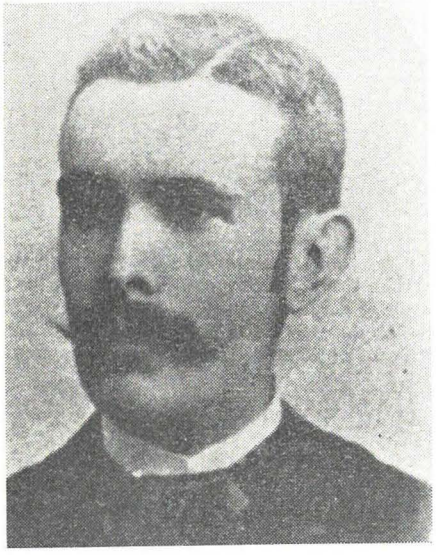

Vatroslav Oblak (1864—1896), zelo nadarjeni, zgodaj umrli slavist. Njegovi spisi so prinesli marsikaj novega.

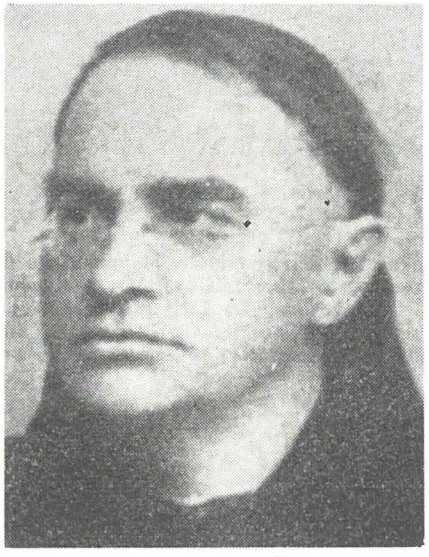

Jezikoslovec Stanislav Škrabec (1844-1918), neumorni raziskovalec slovenskega jezika koncem 19. stoletja.

Matija Murko (1861-1952) je pomembna osebnost slovenske in mednarodne slavistike.

Jezikoslovec in slovničar dr. Anton Breznik (1881—1944), pisec številnih razprav z raznih področij jezikoslovja.

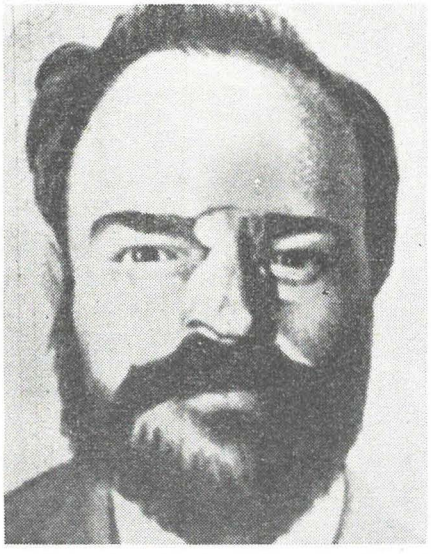

August Žigon (1877-1941), literarni zgodovinar in prešernoslovec, ki ga je leta 1941 ustrelil fašistični stražar.

Dr. Ivan Prijatelj (1875-1937) eden naših najpomembnejših literarnih zgodovinarjev in esejistov.

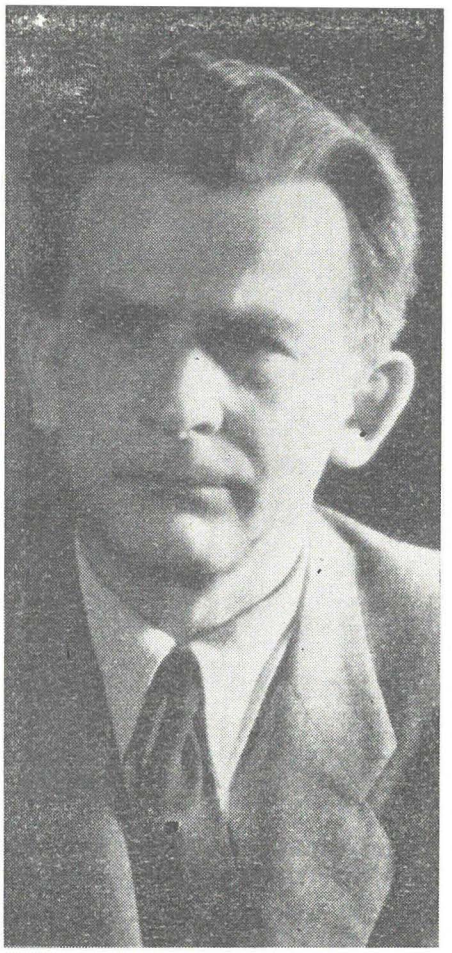

Levo zgoraj: Slovenska akademija umetnosti in znanosti in Narodna in univerzitetna knjižnica, v kateri je bil do letos Slavistični seminar, na desni hiša SAZU z raznimi oddelki. — Desno zgoraj: predsednik SAZU, kritik in esejist Josip Vidmar. Levo spodaj: ravnatelj NUK dr. Mirko Rupel in prof. Alfonz Gspan. Desno spodaj: nekateri člani slavističnega seminarja v novih prostorih v Aškerčevi ulici na čelu s predstojnikom dr. Borisom Paternujem.

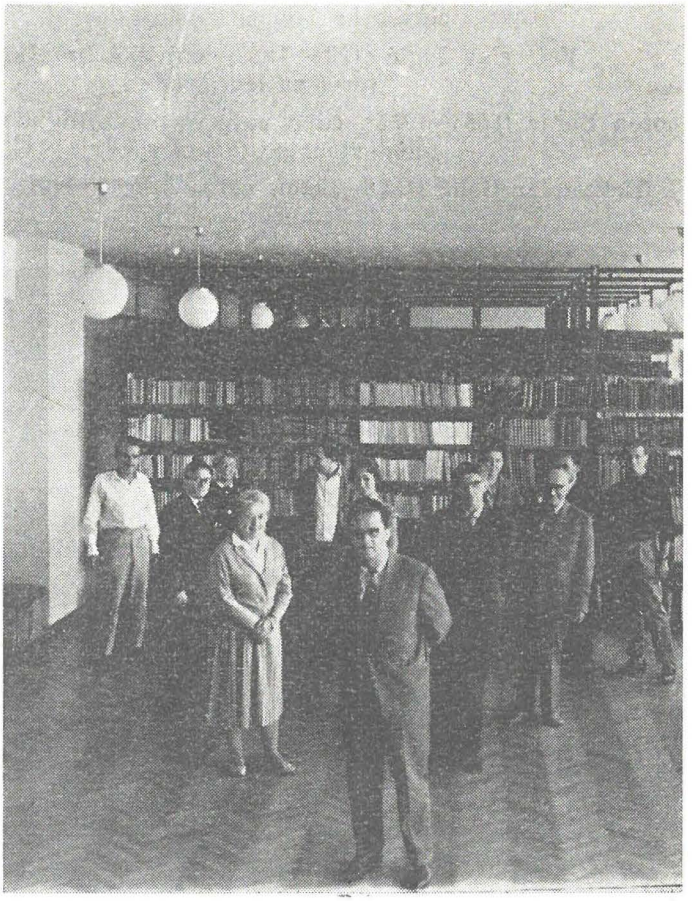

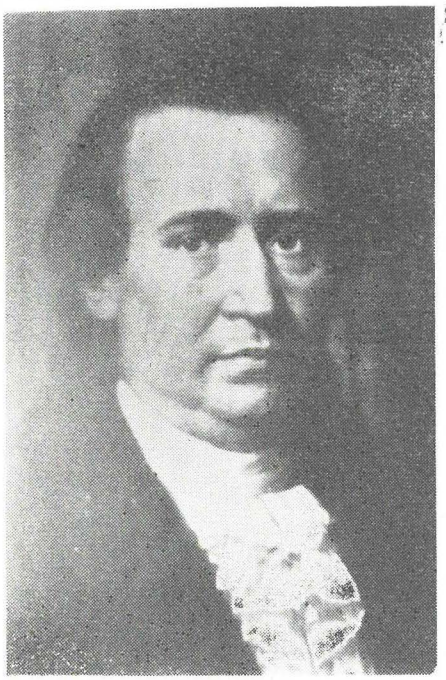

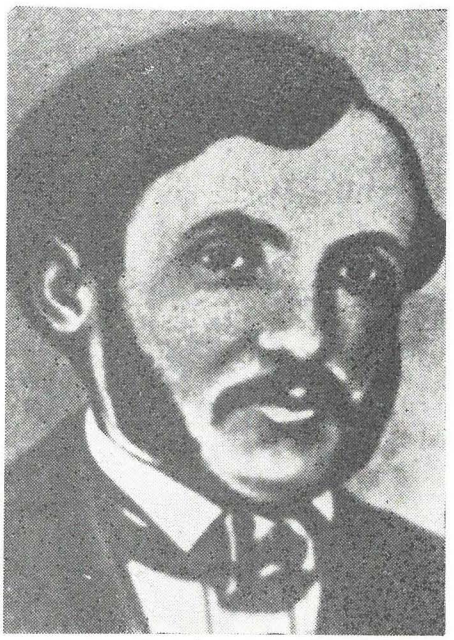

Dositej Obradović (1742—1811), znameniti srbski prosvetljenec, čigar 150-letnice smrti se letos spominja ves naš kulturni svet (prvi na levi).

Največji črnogorsko-srbski pesnik Petar Petrović Njegoš (1813—1851) (v sredini)

Konstantin Miladinov (1830—1862), makedonski pesnik, ki je leta 1861. izdal prvo zbirko makedonskih ljudskih pesmi, katere sta zbrala skupaj z bratom Dimitro m(1810—1862). Letošnjo stoletnico tega za makedonsko književnost in jezik tako pomembnega dela se je spominjala vsa jugoslovenska javnost (zadnji zgoraj)

Vatroslav Jagić (1838—1923), največji hrvaški slavist (prvi na levi spodaj)

Anton Barac (1894—1955), eden najpomembnejših hrvaških literarnih zgodovinarjev (drugi spodaj)

Aleksander Belić (1876—1960), veliki srbski slavist-jezikovslovec (zadnji spodaj).

Narodna

Učakal sem jih stotrideset...

Učakal sem jih stotrideset,
stotrideset in še pet let,
kapljice vode nisem izpil,
rujnega vinca sem se naužil.
Ko umrem, me tamkaj doli,
tamkaj mene zakopajte —
pod ta sodček, pod ta čepek:
kar na zemljo bi kanilo,
se bo v usta potočilo!

Poslovenil Oton Župančič

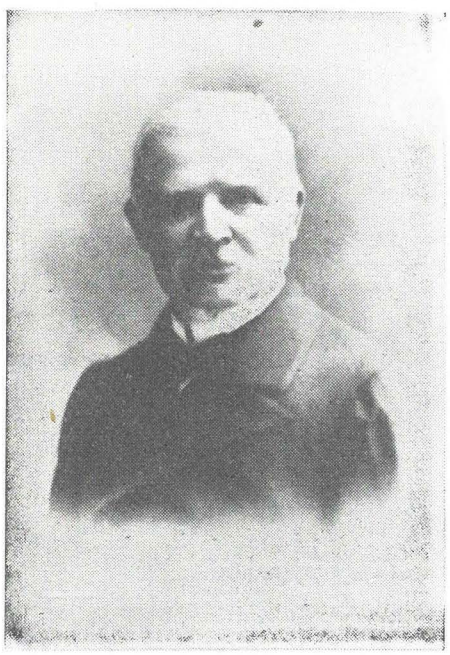

Ob kongresu jugoslovanskih slavistov bodo na terasi Narodne in univerzitetne knjižnice, kjer že stoji spomenik dr. Ivana Prijatelja, odkrili spomenike še trem klasikom slovenske slavistike: dr. Francetu Kidriču, dr. Rajku Nahtigalu in dr. Franu Ramovšu. Kipi so delo akad. kiparja — mojstra prof. Borisa Kalina, pri zamisli in postavitvi spomenikov pa je sodeloval tudi prof. arh. Boris Kobe. Kipe je ulilo v bron podjetje »Plastika« v Beogradu. Mojster Kalin jih je skušal upodobiti takšne, kakršni so bili v svoji poslednji dobi.

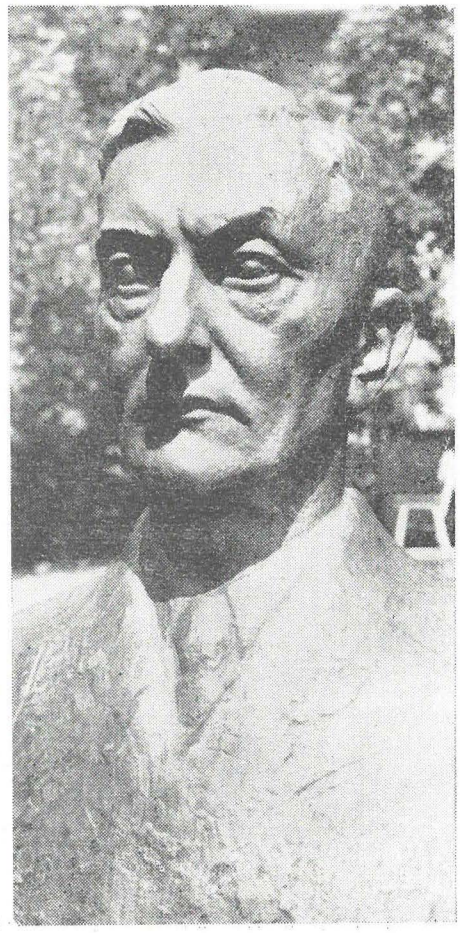

NAŠI SLAVISTI ODGOVARJAJO

Uredništvo »Tovariša« je ob kongresu jugoslovanskih slavistov v Ljubljani naprosilo nekatere slovenske slaviste za kratke izjave o njihovem delu ali o naši slavistiki sploh. Uredništvo je prejelo naslednje odgovore:

Moje misli o kongresu

Nisem prijateljica govorjenja, ljubim pa organizirano delo. Mislim, da bi se tudi strokovni kongresi dali tako urediti, da bi tam strokovnjaki sicer izmenjavali nova, bistvena dognanja, vendar organizirano: v zvezi z najvažnejšimi problemi. Tako tudi diskusija ne bi izzvenela v prazno, marveč bi se lahko nenehno samo dopolnjevala in udeležence oplajala. Tu vidim prvi, znanstveni smisel strokovnih kongresov. Drugi smisel pa je v medsebojnem seznanjanju.

Zdaj smo Slovenci na vrsti, da sprejmemo tovariške goste iz vse države in ta čast nas je doletela prvič, odkar obstaja slovenistika. Sklenili smo jim poleg gostoljubja dati strokovno od vsega, kar danes zmoremo, in to kot enoten slovenistični organizem. Če se nam pa to ne bo v dovoljšnji meri posrečilo in če tudi organizacijsko v polni meri ne bomo mogli realizirati hotenja, kakršnega sem uvodoma nakazala, ne bo to naša krivda in ne krivda koga drugega. Naša organizacija je še mlada in naše skupno delo razjeda še tisoč težav. Prepričan pa sem, da bodo te težave odpadle ob skupnem delu in hotenju.

Spričo naglega tempa današnjega mehaniziranega razvoja občutim v dvojni meri, kako je naša znanost potrebna, da duhovno oplodi človeka, tam, kjer ga zmanjkuje. Posameznik se proti deroči reki bori zaman, skupna sila pa jo lahko zajezi. Mislim tu silo novih idej in silo korenin, ki rastemo iz njih in jih moramo poznati; pa tudi silo jezika in lepoto sloga, vsega, kar je edinstveno naše. S tem našim bogastvom se morajo seznaniti v prvi vrsti narodi, ki žive z nami, kakor se moramo tudi mi v prvi vrsti seznaniti z njihovim bogastvom. Potem se bomo v tolikšni meri cenili, kot to zaslužimo.

Dr. Marja Boršnikova

Mladi naj pomislijo

Ob današnji razgibanosti tehničnih znanosti se zdi, kakor da vprašanje jezika stopa v ozadje. In vendar je jezik tista posoda, v katero vlivajo svoje misli in čustva pa tudi znanstvene izsledke najboljši duhovi naroda. Potemtakem si je treba prizadevati, da bo jezik v govoru in pisavi pripravno izrazilo, jasno in žlahtno. To je dolžnost nas vseh, ne samo slavistov, leposlovcev in časnikarjev, marveč tudi znanstvenikov in vseh vzgojiteljev. Na področju knjižnega jezika nas čaka v

bližnji prihodnosti vrsta nalog: nova izdaja pravopisa, besednjak književnega jezika, znanstvena slovnica, strokovne terminologije, stvarni leksikon, slovar tujk, leksikon krajevnih imen itn. Vendar narod jezikoslovcev danes nima dovolj delavcev za vse to. Naj bi naši abiturienti pomislili, da je tudi ukvarjanje s književnim jezikom potrebno, mikavno in navsezadnje celo hvaležno opravilo. **Dr. Tone Bajec**

Želimo več kadra

Kongres jugoslovanskih slavistov v Ljubljani bo — upajmo — dragocen pretres dozdajšnjih dosežkov in trenutnega položaja v razvoju slavistike, literarne zgodovine in najsorodnejših ved pri vsakem od narodov Jugoslavije. Primerjava bo pokazala ne samo, koliko analitičnega dela smo opravili pri odkrivanju in klasificiranju gradiva, marveč tudi, katere metodične prijeme uporabljamo in kako daleč smo z aplikacijo naprednih znanstvenih nazorov na področju filologije. Iz tega se bodo nedvomno rodile nove delovne pobude in dale jugoslovanskim slavistom priložnost za plemenito medsebojno sodelovanje in tekmo. Osebno bi bil najbolj vesel, če bi kongres odkril in tudi odstranil vzroke, zakaj v vsaj naši republiki priliv slavističnega znanstvenega in pedagoškega kadra ni tolikšen, kakor si ga želimo. **Alfonz Gspan**

Iz mojega življenja

Moje literarno življenje je bilo dokaj pestro. Ker nisem hotel služiti v avstrijski armadi, sem takoj po maturi pobegnil v tujino, kjer sem tudi nadaljeval svoje študije. Svoje prvo literarno torišče sem našel v Rusiji. Tu sem deloval kot literat, žurnalist in prevajalec (med ostalimi deli sem prevedel v ruščino tudi Cankarjevo »Hišo Marije Pomočnice«). Ob času prve svetovne vojne sem bil ruski vojni dopisnik. O svojih dogodivščinah na Balkanu sem napisal celo knjigo, ki je izšla tik pred revolucijo 1917. leta. Revolucija me je zasačila na Krfu. Na poti nazaj v Rusijo se mi je zdravje tako pokvarilo, da sem moral ostati v Londonu. Tu sem kmalu postal eden glavnih sotrudnikov v tistih časih najbolj naprednega angleškega tednika — The New Age. Obravnaval sem predvsem rusko literaturo in kulturo. Jeseni 1918. leta sem dobil na univerzi v Notinghamu docenturo ruskega jezika in književnosti. Polagoma sem tu zgradil prav močan oddelek slavistike, ki še vedno dobro uspeva. Obenem sem nadaljeval ves čas tudi svoje literarno delo. Večina mojih knjig je seveda o ruski pa tudi evropski književnosti. Imele so prav lep uspeh v Angliji kakor tudi v Ameriki. Nekatere so bile prevedene celo v japonščino. Naj menim vsaj nekaj knjig, ki so izšle v angleščini: Aspects of Modernism. — An Introduction to the Russian Novel. — Dostoevsky. — Nietzsche. — Tolstoy. — Pushkin and Russian Literature. — Nikolai Gogol. — Goncharov. — Russian Writers. — Ibsen. — Lermontov. Letos je izšla tudi moja nemška študija o Tolstoju v znani seriji Rowohlts Monograhpien. Naj omenim tudi dejstvo, da je sedaj v tisku precej obširna Antologija jugoslovanske moderne poezije v angleških prevodih. Knjiga bo v prodaji najbrž v začetku novembra.

Zdaj sem že v pokoju kot Emeritus Profesor. Z ženo (ki je akademska slikarka in sestra zelo znanega arhitekta Maxwella Fryja) prihajava vsako leto v Jugoslavijo, kjer sva že navezala precej kulturnih stikov z Anglijo.

Dr. Janko Lavrin

Dr. Bratko Kreft in knjižničar v NUK Branko Berčič pregledujeta gradivo za slavistično razstavo, iz katerega je črpalo tudi naše uredništvo za to številko, s katero pozdravlja III. kongres slavistov.

Koristni stiki

Slavistika potrebuje, kakor vsako drugo znanstveno področje, stikov s svetom, domačim in tujim. Eden izmed odličnih pripomočkov za to so občasni širši sestanki, v domačem ali mednarodnem merilu. Slovenski slavisti imajo letos častno nalogo, da organizirajo jugoslovanski slavistični kongres. Mislim, da smemo upati, da bo dal ta kongres pričakovane plodne rezultate.

Dr. France Tomšič

Za naslednjo petletko

Jugoslovanski slavistični kongres nas spet opominja, naj pregledamo prehojeno pot v domači slavistični znanosti, zlasti v slovenistiki, in odpravimo ovire, da bo naše delo uspešnejše. V dveh, treh stavkih seveda ne moremo količkaj izčrpno zajeti uspehe in prikazati neuspehe zadnjih let. Sodim, da je naša povojna slavistika dala nekaj lepih rezultatov, nikakor pa ne toliko, kolikor bi jih lahko, če bi bila njena delovna tehnika taka, kakršne so se tudi pri nas že davno oprijele številne druge znanstvene panoge, zlasti prirodoslovne in uporabne vede. Tu mislim na organizirano, načrtno, skupinsko in institutsko delo in na smotrno vzgojo znanstvenega naraščaja. Priznati moramo, da so nas glede tega slavisti drugih jugoslovanskih narodov zadnja leta občutno prehiteli, da niti ne govorim o zavidljivih uspehih, ki jih dosegajo zaradi omenjenega načina dela drugi slovanski narodi. Prav bi bilo, da bi v naslednji delovni petletki tudi mi prešli od pretežno individualnega, pogosto tudi individualističnega, samovoljnega ter breznačrtnega učenjaštva k smotrnemu načrtovanju in uspešnemu izvrševanju slovenističnih nalog; za to pa moramo pritegniti dela voljne in sposobne mlade slaviste. **Janez Logar**

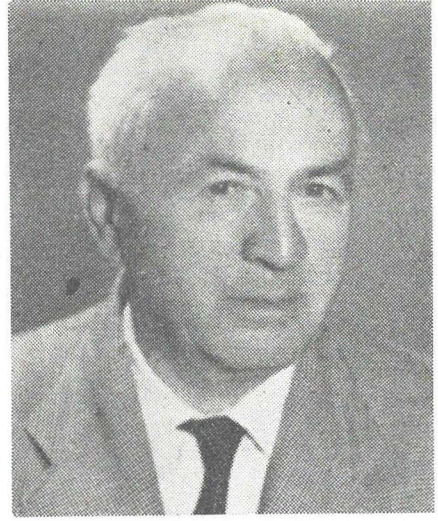

Profesor Janko Lavrin

Večja sintetična dela

Jugoslovanska literarna znanost ima za sabo desetletje, ko se je razmeroma velik del njenih ustvarjalnih energij, predvsem mlajših, mudil na področju iskanj modernejših raziskovalnih metod oziroma interpretativnih postopkov. Ta prizadevanja so, kot kaže vrsta študij in razprav, stroko že privedla na novo razvojno raven ter ji vtisnila sodobnejšo fizognomijo. Toda resnično življenjsko moč novih tokov bodo dokončno preverila šele večja, sintetična dela. In prav pred to preskušnjo stojimo danes. Zvezni svet za znanost je pred nedavnim dal pobudo za dve veliki deli: za novo Zgodovino književnosti jugoslovanskih narodov in za Monografijo novejše in sodobne književnosti. Za uspešno obvladanje obeh načrtov bo treba velike ubranosti v kolektivno delo, veliko posluha za sodobne znanstvene koncepcije in manj pomislekov pred mlado generacijo strokovnjakov. Končno mora naše početje rasti iz neke žive notranje ideje, ki bo zmogla oplajati današnji čas in sodobne ljudi. Zakaj brez tvorne življenjske ideje je vsaka humanistična znanost mrtva. O tem problemu bom na kongresu poskušal povedati nekaj misli.

Dr. Boris Paternu

Delo, ki nas čaka

Slavistični kongres v Ljubljani bo pomemben dogodek ne le za jugoslovansko, temveč tudi za slovensko slavistiko. Med drugim bo pokazal, koliko smo doslej napravili za razvoj te prve nacionalne znanosti. Slovenci smo v preteklosti veliko prispevali za napredek slavistike, čeprav nismo živeli ravno v ugodnih razmerah. Zato danes, ko so dani vsi pogoji za znanstveno delo, ne smemo zaostati. Zlasti je naša naloga, da rešimo vrsto problemov, ki se tičejo slovenske lingvistike in literarne zgodovine. Tako Slovenska akademija znanosti in umetnosti kakor Univerza in prav tako naše Slavistično društvo so poklicani, da z organizacijo pravilno uredé in usmerijo raziskovalno delo, ki nas čaka.

Dr. Mirko Rupel